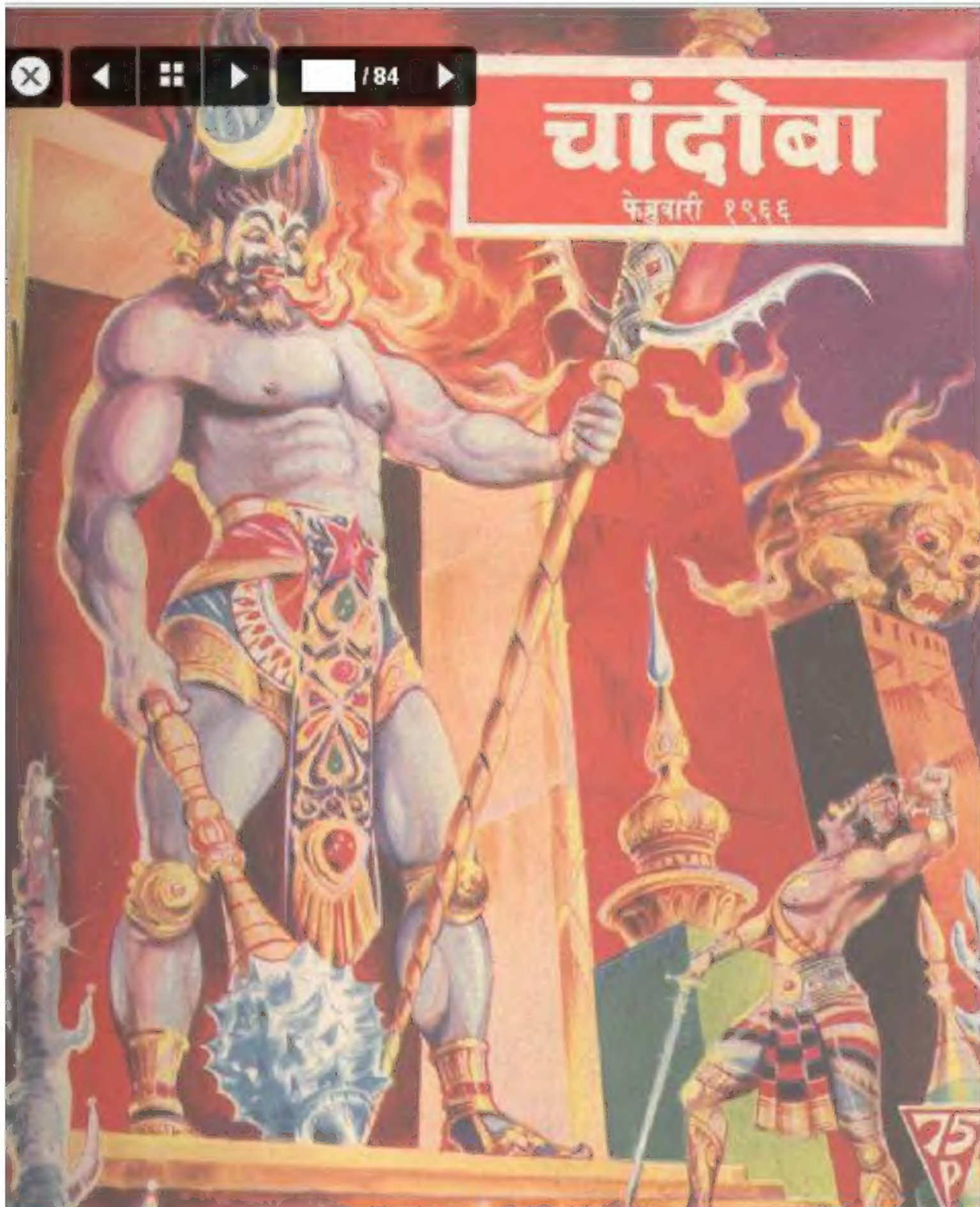

चांदोबा

फेब्रुवारी १९६६

भास्ताच्या इतिहास

औरंगजेब सुनी मुसलमान होता. धर्म व राज्य यांत तो कांहीं भेद मानत नसे. कुराणांतल्या तत्वांच्या आधारे तो राज्य-कारभार चालवू लागला. त्याने मनोरंजन व नृत्य येगैरेना बंदी केली. त्याला "शाहीनशीन पत्नी" ही उपाधि दिली जाते. १६७९ मध्ये त्याने इतर मताबलंबी प्रजेवर जजिशा नांवाचा कर लावला. या नव्या कलपाबिरुद्ध सर्वांत प्रथम मयुरेच्या काही जातीच्या लोकांनी उठाव केला. तिरुपत जमीनदाराच्या आपला पुतारी करून त्यांनी आपला विरोध जाहीर केला. नंतर त्यांनी अब्दुल नबी नांवाच्या फौजदाराला ठार केले. त्याने जो अत्याचार सतत एक वर्ष केला होता त्या पासून स्वतःचे रक्षण करण्यास दुसरा उपाय नव्हता. नंतर हसन अलीखानाची फौजदाराच्या जागी

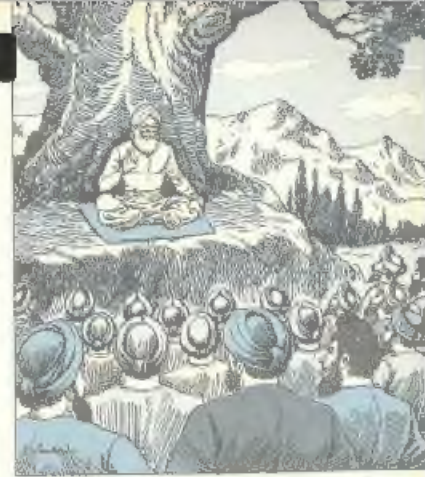
नेमणूक झाली. त्याने तिरुपत जमीनदाराला ठार करून त्याच्या सर्थ कुटुंबियांना बंदवून मुसलमान करून घेतले. १६७५ मध्ये या जातीच्या लोकांनी राजाराम थाला पुतारी करून पुन्हा उठाव केला. १६८८ मध्ये त्यांनी सिकंदरा येथील अकबराची समाधी तुटली. राजारामाला ठार करण्यांत आले व बंडखोरांना चिरदून टाकण्यांत आले. औरंगजेबाबिरुद्ध दुसरे बंड करण्यास बुबेले संडाचा छत्रसाल नांवाचा राजा होता. छत्रसालाचे बडील चंपतराम नांनी पहिल्या बंडांत भाग घेतला होता. परंतु कैद होण्याच्या भीतीने त्यांनी आलहाच्या करून घेतली.

शिवाजीच्या बळगार छत्रसाल आपला धर्म व बुंदेस्संज्ञेचे स्वातंत्र्य वांटावी शूरा-सारखा लढला. किल्लेकडी मोगलांबिरुद्ध त्याला अक्षदेखील मिळाले. बुंदेस्संज्ञांतील

मठा व मालव प्रांताचे लोक यांचे पूर्ण पाठवळ त्याला मिळाले. आख्य प्रांताच्या पूर्वार्धे त्याने आपल्या स्वतंत्र राज्याची स्थापना केली. १७३१ मध्ये तो बाराका ला पर्यंत त्याने राज्य केले. त्याच्या राजधानीचे नांव पला असे होते.

औरंगजेबाचे शिखांशीदेखील विरुद्ध आले. देशांत १५-१६ व्या शतकांत गुरु मानक यांनी शिखधर्म स्थापन केला. त्यांच्यानंतर अनुक्रमे अंगद, अमरदास, रामदास शिखांचे गुरु झाले. अकबराच्या मनांत रामदासाविषयी भक्ति दस्त होती. त्याने रामदासाच्या अमृतसर जवळ जमीन दिली. तेथे तलाव होता. तो स्वच्छ दस्त व बांधून एक गुळदारा म्हणजे शिखधर्माचे मंदिर बांधण्यांत आले.

पांचवे गुरु अर्जुनभल याने १५८९ ते १६०६ च्या दरम्यान शीख धर्माचा पुष्कळ प्रचार केला. त्याने 'आदिग्रंथ' लिहिला. हाच शिखांचा मूल धर्मग्रंथ होय. त्याने राजकीय कार्यांत रण पुष्कळ भाग घेतला. त्याने सुसरोच्या पक्षाचा पुरस्कार केला. म्हणून वहागीर बादशाहाने त्याला राजदोही म्हणून जाहीर केले व त्याला १६०६ मध्ये

ठार केले. त्याचा मुलगा हगोविंद याने सैन्य जमा करून अमृतसर जवळ संग्राम या जागी मोगलांशी युद्ध करून जय मिळविला.

१६६८ मध्ये तेगबहादुर नांवाच्या शीख गुरूने बादशाहाबिरुद्ध बंडाचे मिश्राण उभे केले व काश्मीरी ब्राह्मणांना मोगलांबिरुद्ध चिथावले. म्हणून औरंगजेबाने चिह्न जाऊन त्याला दिल्ली येथे फक्त आणले व विचारले "तुं मुसलमान धर्म कवळ करतोस की आपले शिर देतोस?" गुरु तेग बहादुर आपले शिर थायला कवळ छाला. औरंग-जेबाने त्याचा शिरच्छेद केला.

बांदोबा

गुरु तेग बहादुर यांचा मुलगा गुरु गोविंदसिंह भारताच्या इतिहासांत एक थोर पुरुष होऊन गेला. त्यानें शीख मतावलंबियांत कांहीं आचार रुढ केले. शत्रूला कधीं पाठ दाखवूं नये असा शिखांना त्याचा उपदेश होता. मोगलांशीं त्यानें अनेक युद्धे केली.

मोगल साम्राज्याची सेवा करणाऱ्या मुन्नेदारांशीं वैर करून औरंगजेबाने मोगल साम्राज्याचें नुकसान करून घेतलें. त्यानें आपल्या आततायी वृत्तीनें राजा जयसिंह यांच्यानंतर अंबरचें राज्य व जसवंतसिंह यांच्यानंतर मारवाडचें राज्य स्वाधीन करून घेतलें. म्हणून राजपूत घराणीं त्याच्याविरुद्ध उलटलीं व त्यांचें आपसांत सख्य झालें. मारवाडचा दुर्गादास याची स्वामिभक्ति, पराक्रम व युद्धकौशल्य वाखाणण्यासारखें होतें.

औरंगजेबाने आपल्या राजपुतान्यांतली बंडाळी मोडण्यासाठीं मोठें सैन्य पाठविलें. चितोडचें राज्य त्यांनीं जिंकलें. आपला मुलगा अकबर व थोडें सैन्य चितोड येथें ठेवून औरंगजेब स्वतः अजमीरवर चालून गेला. राजपुतांनीं औरंगजेबाच्या सैन्यावर हल्ले करून पिच्छा पुरवला. औरंगजेबाने अकबराला सेनापतीच्या पदावरून कमी केलें. म्हणून त्यानें राजपुतांशीं मित्रता राखण्यांत मोगलांचें हित आहे असा विचार करून ७० हजार राजपूतांचें सैन्य उभें केलें व बापाविरुद्ध बंड केलें. परंतु त्यांत त्याला यश मिळालें नाहीं. दुर्गादासाने त्याला मदत केली नसती तर औरंगजेबाने अकबराला कडक शिक्षा केली असती. तो इराण देशांत पळून गेला. तेथें १७०४ मध्ये तो मरण पावला.

नवावकुमारी

[५]

द्वाराज मानसिंह एक मोठ्या लज्जाजम्या-
सह जगन्नाथ पुरीच्या क्षेत्रदर्शनास
ले. समुद्र किनाऱ्यावर एक मैल लांब-
शिबिरवजा नगर त्यांच्यासाठी निर्मिले
होते.

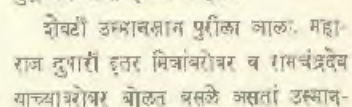
निघण्यापूर्वी त्यांनी अफगाण नवाबांना
पत्र लिहून कळविले होते की आम्ही
दर्शनासाठी येत आहो तरी सर्व जख्खर ती
स्था करावी व येऊन भेटावे. परंतु
मानखान किंवा उस्मानखान यांपैकी
कोणी भेटायला आला नाही. नवाबांच्या
वेवाइकांपैकी कोणीतरी सामान्य माणसाने

येऊन मानसिंहाचे स्वागत केले. पठाणांनी
दाखविलेला हा उर्मटपणा पाहून मानसिंह
असंतुष्ट झाले त्यांत आश्चर्य नाही.

जगतसिंहाची आई मानसिंहाची पट्टराणी
होती. परंतु त्यांच्या मनांत तिच्याबद्दल
प्रेमादर मुळांच नव्हता. उलट तिच्या विषयी
त्यांच्या मनांत थोडीशी भीति नेहमी वसत
असे, असे म्हटले तरी चालेल. कारण
युद्धानिमित्त मानसिंह देशांत पूर्वीकडून
पश्चिमेकडे व उत्तरेकडून दक्षिणेकडे फिरत.
त्यांच्या अंतःपुरांत इतर अनेक बायका
होत्या. त्यांत उर्मिला नावाच्या जोधपूरच्या

पुरिका येजल महाराजांसा वद्दा दिवस
हाले. परंतु त्यांचे परत प्रयाण केव्हां हे
काहीं कळेलना. मर्यादेंत पठाण नवाबांच्या
अनेक मोष्टी त्यांच्या फानावर आल्या.
म्हत्तारा वजीर ईसाखाब किंथेक दिवस
अंधश्रमाला विजून राहाल्यावर परण पावले.

बांदोया

पूरीच्या घवासात महाराजांच्या मना-
सारखी व्यवस्था करणारा रामचंद्रदेव
नांवाच्या एक मनुष्य होता. तो देववंशीय
कवि होता. वठानणी-ओरिसा प्रांत
विकला त्या पूर्वी स्थान वंशाने राज्य
ओरिसात होते. संधीच्या अडीप्रमाणे श्री
होवाची व्यवस्था पोषकांचे बाळ्यावर राम-
चंद्रदेव याची देवाच्याच्या व क्षेत्राच्या
व्यवस्थासाठी नेमणूक झाली होती.

"ठीक, या मुलीचे नाव काय ?"

मिळणार नाही असे वाटले नव्हते. उशिरा का होईना, आपले भाग्य आज उदयास आले."

ही व्यक्ति न समजण्या इतका सम्मानस्वान प्राप्त नव्हता. म्हणाला— "आम्ही आपले खरोखरीच आत्मीय असतो तर आमच्या दर्शनाने आपले भाग्य उदयास येण्याचे कारणच नव्हते. परंतु आपले आत्मीय होण्याचे भाग्य आम्हांला कधीच लाभले नाही. तसे असते तर आपण एकाच- गुरुला शिकला वागवले असे आम्हांला पत्र लिहून स्वतःच्या दर्शनाला बोलाविले नसते." जाणून घेऊन उर्मटपणा दाखविण्यासाठीच तो हे सर्व बोलला होता.

मानसिंह महाराज पण उघड बोलण्याचे ठरवून म्हणाले— "आज्ञेचे पालन करणारे वास आत्मीय नसतात असे कोठे लिहिले आहे. आत्मीय होणे किंवा न होणे हे ज्याच्या त्याच्या वागणुकीवर अवलंबून असते. नशाबाजी वादग्रहाचे प्रमुख मान्य केले होते. आता आत्मीयांसारखे रहाण्याचे की नाही हे स्वामीच ठरवते."

मानसिंहनीं उघड उघड असे शोबाड फोडण्यासारखे बोलल्यावर सम्मानस्वानाचा

वेदरा शगाने लाळ झाळा. परंतु स्वतःला आवळून तो म्हणाला— "बंगालचा सुवेदार व मी आपणांशी वादविवाद करण्यासाठी आलेलो नाही. आपल्या सारखांशी वादविवाद करणे आपल्या इमतीला शोभत नाही. आपल्याशी काही मुख्य कामासाठी म्हणून आम्ही आलो होतो, परंतु आपण ज्या तऱ्हेने बोलत आहात ते पाहून व बोलण्याचाच आमचा विचार आहे. बरे तर आम्ही येतो. जाणवापूर्वी एक गोष्ट श्रोतुने आवश्यक आहे. ती गोष्ट एक सांगमी आहे."

"गुरुला जे बाही बोलतानाचे असेल ते खराब बोलणे. मी तुमचा शत्रू आहे का? माझी मैत्री गमावून बसणे तुमच्या हिताचे नाही, एवढे मात्र मी पुन्हा पुन्हा सांगू इच्छितो." मानसिंह म्हणाला.

"या बाबतीत मला आपल्याशी काही बोलण्याची इच्छा नाही. कारण आपल्या बद्दल त्याला बर ही शिक्षा भोगावी लागत असेल तर ते मात्र बरोबर होणार नाही. आज्ञाच्या भेनसंबंधी आपणाला अज्ञान नव्हते. आज्ञावर त्याचे प्रेम कधीच नव्हते व तसे तो कोणाबद्दल बोलण्याचे मला तरी माहीत नाही. फक्त आज्ञेचे त्याच्यावर

सान तेथे आला. मानसिंहानीं त्याचे योग्यप्रकारे स्वागत केले व त्याला त्याच्या हुशाला साजेस अन्ना जागी बसायला सांगितले.

उत्तमान एक अत्यंत रूपवान तरुण होता. उत्तम पोशाख करून व एक सुंदर नशाव पद्धतीचे पागोटें घाळून तो आला होता. एक मोठी तख्तावर फेंबरेला लावून होती. महाराज मयत वजिरीच्या मृत्पूवदळ आपला शोक प्रगट करून म्हणाले— "मी औरिसा प्रांतांत आलो होतो खरा, परंतु मला औरिसाच्या नवाबांच्या दर्शनाने भाग्य

आहेत. ती उद्धटपणाने वागला, त्याने आपल्या हुकमाचे पालन केले नाही, होय ना ?

"जातसिंह माझा शत्रू आहे. त्याचे हित न्हावे म्हणून मी बोलत नाही. परंतु त्याने जो अपराध केला नाही त्या अपराधाबद्दल त्याला बर ही शिक्षा भोगावी लागत असेल तर ते मात्र बरोबर होणार नाही. आज्ञाच्या भेनसंबंधी आपणाला अज्ञान नव्हते. आज्ञावर त्याचे प्रेम कधीच नव्हते व तसे तो कोणाबद्दल बोलण्याचे मला तरी माहीत नाही. फक्त आज्ञेचे त्याच्यावर

हंदू युद्धांत माझा परामब झाला. तेव्हा पोरनू जगतसिंहावर मूढ उभयपथाचा विचार माझ्या मनांत पर कळत असला आहे. परंतु ही जन्मदेव शिक्षाच आतां माझ्या आड येत आहे." एवढें सांगून व सलाम करून उस्मानखान तैथून निवून गेला.

"मोगल आणि पठाण यांची आप-सांपली स्पर्धा फार दिवस टिकेल्लें पाटल नाहीं." तेथें हजर असलेले मोगल सरदार म्हणाले. मानसिंहाने कांहींच उत्तर दिलें नाहीं व ते जगन्नाथाच्या आरतीसाठी निघून गेले.

मानसिंह कांहीं दोळण्यापूर्वीच उस्मान निघून गेला. परंतु त्याचे हेर मात्र मानसिंहाच्या डालचालींची वार्ता त्याच्याकडे पोचतो वरीत होते. तो कांहीं तरी कारण काढून सर्षी मोडून बुद्ध करण्याच्या प्रयत्नांत होता.

ती एकदां एकदाच आख्या खोलीत बसला असतां आवशानें दार उघडलें व विचारलें—"नवव एकटेच आहेत वाटते! सोडावेळ कोणाकडचे आहे. येऊ का?"

"परंतु तूं स्वतः कशाच्या एवढी तप्तदी पेतलीस आयशा! दासीच्या हातीं निरोप

वाडविला असतास तर मी नसलों का आलों! असें आहे तरी काय काम?" उस्माननें दार बंद करीत विचारलें.

तिच्या तोंडावर काळजीची चिन्हे स्पष्ट दिसत होती. म्हणाली—"एक गोष्ट सांगायला आले होते. तुझ्यावर माझे प्रेम नाहीं. तूं उगाच त्यासाठी आकाशपाताल एक करण्याचा यत्न सोडून दे."

"तुझे बोलणें किती गोंद अस्वताशारसे आहे." उस्मान म्हणाला.

आपला कांहीं वेळ आंघून म्हणाली—"तूं बुद्धाची तपारी करीत आहेस. या ल्हावसदान गोडीसाठी पुला भेड वेगें मला आपडत नाहीं."

"तूं वाटेक तें बोळकीत तरी मी तुला कांहीं म्हणणार नाहीं. पण बोळकीच नाहींस तर मात्र मला आवडणार नाहीं."

"तुझी एवढी कृपा माझ्यावर आहे. परंतु त्याचा योगदला मी तुला कांहींच देऊं शकत नाहीं, याचेंच मला दुःख वाटते."

"अवशा! मी तुझ्यावर कांहीं उपकार केला आहे असें मला वाटत नाहीं. पण तूं मला आपला एक हितचिंतक मानतेस,

एवढ्यावरच माझा मनाचें समाधान होत आहे."

"नापुढें मी येथें राहणें बरोबर नाहीं असें मला वाटत आहे." ती म्हणाली.

उस्मानच्या हृदयाला जणु कांहीं घकाच बसला. म्हणाला—"हेच सांगायला आली होतीस का! तूं माझी जाली नाहींस हें माझे दुर्भाग! पण अजून मी आशा सोडली नाहीं. तुझी कृपा केव्हांतरी होईल या आशेवरच माझा जीव अडकुन राहाला आहे. मग ती आकापण सोडून देऊं, म्हणतेस!" उस्माननें विचारलें.

Fullscreen

127

30 / 84

"उत्तान तुझे हवय थोर, तुझे मेमण्य थोर! परंतु तुला माझ्यासारख्या पाषाण हवयपासून तुलाशिवाय काय भिलणार! म्हणून मी होळ्यासमोरून बाजूला होणेच बरें."

"बायझ! तुझ्या सालिण्याने, फक्त तुझ्या दर्शनाने व तपून तपून वस्तुतासारखा तुझा गोंड आवाज ऐकल्याने मला पुनर्जन्माना आनंद होतो."

"मी हसोभाड झाले की सट्टीआड होईन."

"तुझे ज्याच्यावर प्रेम आहे सो सुद्धां हट्टीआडच आहे ना!"

"पुरवणी गोष्ट निराळी. त्यांना कित्येक कामे असतात व त्यांत ते रमून नातात. बायकांना मेधाशिवाय जगणेच अशक्य. मा दगडी पुतळ्याला विसरणे तुला कठीण जाणार नाही."

"माझा देह मूर्तीत अदृश्य शाल्यावर ते होईल कदाचित. पण तोपर्यंत अजकब! ज्याच्यावर तुझे प्रेम आहे त्याचा कांटा मी केन्हांतरी दूर करीनच करीन. तरीवेळीक तू मला झडकारलेस तर माझा वैरी तरी मेला, एवढे मनाला समाधान राहील."

"उत्तमान! तुमचे दोघांचे वैर बाल-विण्याताळीच मी जिवंत आहे की फाय वसे मला वाटू लागले आहे. तू सुखी व्होवेंस एवढीच माझ्या मनाची इच्छा आहे. पुन्हा मी तुझ्या नजरेस पडणार नाही. पण तुझ्यावर संकट आले तर ते दळाने म्हणून मी धावत येईन."

उत्तमान ते सर्व मान खात्री करून ऐकत होता. वर ओके करून त्याने पाहिले तोपर्यंत आयश निवून गेली होती.

(पुढील गोष्ट पुढील वर्वी)

त्रिलोकसुंदरी

एका गांवी तीन भाऊ रहात होते. आई-बाप वारच्यानंतर ते निराचार झाले. म्हणून कोठे तरी जाऊन नोकरी घेता करण्याचा त्यांनी विचार केला. दोघां वडील भावांनी धाकट्यालाकरीवर येऊ दिले नाही. ते आपापले सामान घेऊन राजाकडे गेले. ते तिथे पोचल्यावर धाकटा वण तेथे पोचला.

राजा त्यांचे म्हणणे ऐकून म्हणाला— "तुमच्या जोगात काम तूर्त तरी शक्य-कडे नाही. परंतु आज तुमच्यावर हे संकट ओढवले आहे तेव्हा सैपाकधरांत लाकडे व पाणी पुढारण्याचे काम मी तुम्हाला देतो." तिथे ते काम करायला कबूल झाले.

काही दिवसानंतर राजा मोठ्या दोघां भावांना बोलावून म्हणाला— "तुम्ही दोघे

मिळून जितके पाणी मरता एकटा नागेश्वर तेवढे पाणी मरतो. दुष्पट लाकडे आणून दाकवो. तुम्ही दोघे आत्तसर!"

राजाची बायको बारली तरी त्याने दुसरे लक्ष केले नाही, ही गोष्ट दोघां भावांना माहित होती. नागेश्वरचा कांटा दूर करण्याच्या हेतूने ते राभाला म्हणाले— "नागेश्वर लहान-पणापासूनच हुशार व चकारल मुलगा आहे. त्याला पाठविले तर तो योग्य वषू सोपून आणील.

राजाच्या मनांत दुसरे लक्ष करून वेण्याची इच्छा उत्पन्न झाली. नागेश्वरला बोलावून तो म्हणाला— "तुझ्या हुशारीची व समजूतदारपणाची कल्पना मला नव्हती. म्हणून तुला हे हलके काम आजपर्यंत दिले.

नागेश्वरला नाइलाजाने मुलीच्या शोभार्थ जावे लागले. ती गेला त्या वाटेवर त्याला एक रान लागले. रानांव धोडे अंतर चाकल गेस्वावर त्याला भूक लागली. म्हणून तो एका झाडाखाली खाद्यला बसला.

इतक्यांत एक म्हतारी त्याच्या जवळ आली व बिचारले लगली—“मुला, काय रे आहे यात ?”

“बा, आंबी! माझ्याबरोबर खाऊन घ्या.” नागेश्वर म्हणाला.

दोघांचे खणेपिणे झाल्यावर म्हतारी म्हणाली—“मुला! तुझा धा ऋणांतून सला मुक्त झाले पाहिजे. तू कोठे निघालास ? कोणत्या कथावर निघालास ?”

नागेश्वरने, रानाने सोंपविलेली कामगिरी व ती व केण्यास जी शिक्षा होईल तिचे वर्णन सांगून टाकले.

“एक त्रिलोकसुंदरी कोठे राहते हे मी तुला सांगते. मी सांगते त्या दिशेने जा. मायावी लोकांचा एक किछा येईल तेथे राहणाऱ्या स्त्रिया सर्वच एकीहून एक सुंदर आहेत. तू संल राजविकास तर मायावी लोक तुझ्या नाटेला येणार नाहीत. उलट तू सांगशील तसे ते करतील.” असे

सांगून म्हतारीने नागेश्वरला एक शंल राहतात हे आम्ही तुम्हाला दाखवितो. असे सांगून त्या सायावीनी नागेश्वरला उचलत एका विलंबानवळ नेले.

तो किछा एका विजनस्थानी होता. नागेश्वर किछांत गेला तेव्हा त्याला आत अन्तरांतराच्या सुंदर तीन मुली दिसल्या. नागेश्वरला पाहून त्या वळू लागल्या व कोठे तरी दिसेनाशा झाल्या. नागेश्वरने सारा किछा हुडकून काढला, पण त्याला त्या कोठे दिसल्या नाहीत. भाता त्याला रिकाम्या हातांनी परत जावे लागणार व राजा खात्रीने त्याने दोके उडवणार या

“मला एका त्रिलोकसुंदरीची गरज आहे. तुम्ही साणून द्याल का ?” नागेश्वरने धीर करून विचारले.

“त्रिलोकसुंदरीच्या वंगाला स्पर्श करल्यास आम्हाला मनाई जाई. परंतु त्या कोठे

भातां तू हे काम सोड जाणि पाझ्याही लय करण्यास योग्य अशी एक सुंदर मुलगी पाहून घेऊन ये. तुला एका आठ-वल्याचा जवपी मी देतो.”

“लगे जमविणे हे थोरामोठ्यांचे काम आहे. मी लहान मुलगा, हे काम कसे काय करू शकेन !” नागेश्वर भीतभीत म्हणाला.

“एका आठवल्याच्या आत मला पसंत पडेल अशी सुंदर मुलगी तू घेऊन आला नाहीस तर तुझे दोके उडवीन आणि तुझे घेत फाटकाळा टांगून ठेवीन.” राजाने त्याला वजावून सांगितले.

चांदोबा

होके दिसले. ती “पाणी, पाणी!” म्हणून ओरडत होती. तद्दामेमुळे तिचा जीव कासावीस झाला होता.

वद्राकवाचित मी या सुंदर स्त्रीचे रक्षण करू शकलो व तिच्या राजाकडे घेऊन गेलों तर माझा जीव वाचेल. असा विचार करून नागेश्वर फण्याच्या शोधार्थ निघाला. पण एक घेवंभर देखील पाणी कोठे मिळेल तर शक्य. तो दमूनभागून परत येऊन पाहातो तो ती मुळगी मेलेली. नागेश्वर निराश होऊन पुढे निघाला.

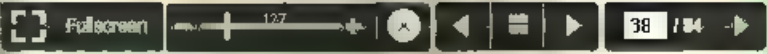
काही अंतर चालून गेल्यावर पुन्हा तहान लागली. त्याने पिशवीतून आपली एक लिंबू काढून कांपले तर त्यांत देखील त्याला एका सुंदर स्त्रीचे होके दिसले. तीदेखील “पाणी, पाणी!” म्हणून ओरडत होती. नागेश्वरला पाखोपेसहि पाणी कोठे हो मिळाले नाही. त्या लिंबांतली मुळगी देखील वरण पावली.

नागेश्वरला वाटले की तिसऱ्या लिंबांत पण सुंदर स्त्री असणार. तेव्हा वाटेत कोठेहि ते लिंबू व कापता सरळ राजवाड्यांत घेऊन गेलों व तेथे लिंबू कापून किने पाणी मागितल्याबरोबर तिच्या ध्यावळा पाणी दिले

तर ती नळी वांचेल व तिच्याबरोबर आपला जीव पण वाचेल. ती सुद्धा “पाणी, पाणी!” म्हणून ओरडू लागली.

परंतु पुन्हा त्याला फार तहान लागली. त्याला वाटले की राजवाड्यांत पोचण्यापूर्वीच तद्दामेनें आपलाच जीव जाणार. तरी त्याने धीर करून पुढे जाण्याचे ठरविले. एक मोठी बावडी अवळच असल्याचे त्याला आढळले. परंतु तेथवर जाण्या त्याच्या अंगात मुळीच शक्ति उरली नाही. तू खबर झाडावर चढून पानांच्या आड म्हणून नाइलाजाने त्याने ते तिसरे लपून बस. मी राजाकडे जाऊन त्यांना लिंबू पण कापले. त्यांतली मुळगी पूर्वीच्या बोलावून घेऊन येतो.” असे सांगून नागेश्वर दोघां सुकीडून जास्त सुंदर निघाली निघून गेला.

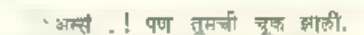

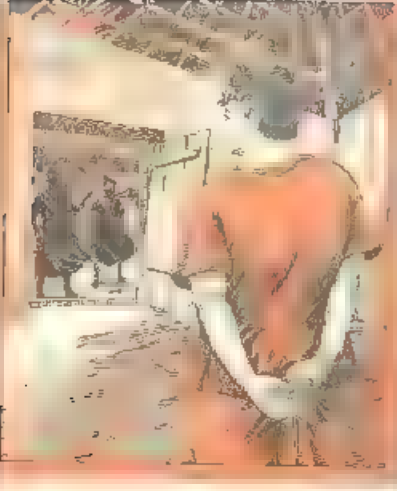
एक बुद्ध भिक्षु-व्यंजने हुनर निरुद्धायां
 कलून गणालक्ष्य वरावरागन्वा शब्दी "कल
 रापाळमः स्वल्न श्रोल्लोपे व मणालः
 "परापकार हो तुनचें श्रीद्ध वाह क,
 मंडवानी या गरी अकन्यावा करा गाह्या
 मुखा देवान्या दंतलाय मंडी व पदान
 शमला मंसल, तथाय नान देवप्राप्त आहे.

दुसऱ्या दिवशीं गाणाल ते एव पयस
देवीया देवळान गला अथे क्षताय न
माति येक्या खुंप्रमाथ एक दोळा नमळला
मुलगा थळ डिगला त्यात थळा
विवचल 'तुजे मांज धर्वाडागव ना'
त्यांत हाक गर्था मांज हलविण्यावर गाणाल
ते एव थळ या गाणान मिने व क्षपाया
"ह तुझ्या धपात दल अथे" अथ
मागून थ सरक थ ह न पावत देवान्या
दर्शत मांज गाणाल देवळान गला
त्या देळा देवळान क्षावण त्याने
पुसर् एव नोकर दर्वाडा व देवीभवा
एक मात्र दर्वाडा न पावत अमुन व
त्यांतला कागद काढून तो निवळा

अथ एतद्देवता तू त्वं भवतामसि
सर्वत्राद्या मृगमा ना ' गोपाल उचारीत
० मयि च यद्विद्या लोकाय एक दामे प्रकृत गच्छ
व प्रह्लाद प्रकृत गोपाला बाधु ' मेवमे
ह मय एव तावत् प्राप्ते अति
द्विज गोत्रा गच्छन्तार श्रीवामनाय प्रार्थिते
गुणेश्वर गच्छन्तार श्रीवामनाय प्रार्थिते
ह मय एव तावत् प्राप्ते अति
गच्छन्तार श्रीवामनाय प्रार्थिते
गच्छन्तार श्रीवामनाय प्रार्थिते

तुम्हीं मला जितका मांडा समजता वितका
मांडा मी नाही हे मी तुम्हाला मागू
इच्छितं मला तुम्ही रात्र केलेत रात्र
रात्राल त्याची किस्मित राहणार बाही
मुद्दामत अनेक लोक मरत आहेत
त्यांचा मी एक असें समजून रज्जा
मुलक्षम करील तुम्हांस वाहिजे सर तुम्ही
मला रात्र करा एण एका तमपराध्याची
हया जेन्नावे धप तुमच्या मर्या वैईल
याचरायवय मुक्ताला काय मिळणार !!
गोवात मुद्दाला

त्यांनी त्याचे हात बांधून त्याला एका मोलीत ठेविले व दारवाजा बाहेरून बंद करून घेतला.

ते एक निजेन व शून्य स्थान होते गोपाळा हे नाहीत होते की तो कितीही जोरड्या प्रकृता तरी त्याच्या मक्तीला कोणी आले नसतं, त्या देवळात जितके लोक होते ते सर्व शत्रूंचे हेर होते. तो न्हातारा भिकारी पण शत्रूंचा हेरच होता. फर्नाचिंत त्याचा पुतारी असावा. त्याने राजधानीतल्या गुप्तमार्गाचा एक जकाणाच काढून त्या गुप्तलिमीत लिहून देवीदासला बारी उचलून घेऊन दूर फेंकून दिल्या.

बांदोबा

कळविला होता. न्हातारा कैद झाला असला तरी त्याचा मुलगा अजून नाहेरच होता व शत्रूंकडे सर्व गुप्त माहिती पांत्तीनी करीत होना. गोपाळाच्या अंगात असामान्य शक्ति होती. म्हणून त्याने दोरी तोडून आपले हात सोडवून घेतले आणि पुढे काय करावयाचे या विचारात बसून राहिला. रात्र देवीदास आपल्या मित्राबरोबर सैनिक नेव धरून करून आला त्याने खोलीच दार उघडले व गोपाळाचा बाहेर बायला सांगितले व म्हणाला "अतां आम्ही तुला घराच्या राजाकडे नेव आहो. बाईत तू काहीही गैर वर्तन केलेस तर आमच्या जवळच्या या तळवारा पाहणे जाहेसच."

"एण या नल्लारीचा तुला उपयोग काय?" असे म्हणत गोपाळने देवीदासला इनक्या जेरेने थळा मारला की त्याच्या हातातकी तळवार खाली पडली व तो एका बाजूला जाऊन पडला. तेवळ्यान देवीदासचा मित्र तळवार घेऊन बांधला. परंतु त्या पूर्वीच गोपाळने त्याला देखील थळा मारून पाठले. त्याची तळवार पण एका बाजूला जाऊन पडली होती. गोपाळने दोन्ही तळवारी उचलून घेऊन दूर फेंकून दिल्या.

म्हणून पुतारी व नोकर दोरी घेऊन जाऊन गेले तोपर्यंत गोपाळने देवीदासचा न त्याच्या मित्राचा रूप समाचार घेतला. पुतारा जी दोरी घेऊन आला तोच त्याच दोरीने त्याने त्या चौपाया बांधून त्या बाळात कोडून ठेवले. पुतारी व नोकर शत्रूंनी गोपाळ दोघांना रूप अस्थान असता पाहिले होते म्हणून त्यांची बांधणीच कळली होती एक पाहून पुढे तळवाराचा बावो हितात झाली बावो म्हणून गोपाळ सैन्य न खोलीन कोडून ठेवून झकला.

नंतर त्याच व काम बोकीवर ती बगती पारत होती तोलसांनी चौघांना धरून तेथे बंधन त्याच्या बरोबर राजाच बीत तो उचलून घेऊन दूर रावाला जाऊन सांगितले.

राजांनी त्या म्हाताच्या भिकाऱ्याला घेऊन शायला पोलिसांना पाठविले. चवकशी केल्यावर कळले की तो भिकारी दुसरा कोणी नसून शत्रु राजाचा चुल्हाच होता. राजाने आपल्या शत्रु राजाला लिहून कळविले की आपले चुलते व त्याचे चिरंजीव आमचे कैदी आहेत. आपले सैन्य आमच्या राज्याच्या हद्दीबाहेर ताबडतोब घेऊन जाण्याची व्यवस्था वेळीच झाली नाही तर आपल्या नपण मारामुन दोष देऊ नये मुकामत सरपार्दे म्हणून दहा लागत बराह दोन दिवसांच्या आत पोचते झाले नाहीत तर या दोघां राजकीय कैद्याची डोकी उडविली जातील."

शत्रु न राजां सर्व जरी सैन्य कळत संधी करून घेऊन राजाने एक वास दुग्बार पोलायून गोपाळाचं भस्कार चला.

पांढरा ससा

जपान देशापासून काही अंतरावर एक बर होत त्या वेळावर ससे राहतात. ससाना नसे कागाची भीत नव्हती व खावला पावला आराम. त्या वेळावर एवढा एक पांढरा शुभ रसा राहत असे.

तो ससा समुद्राच्या उत्तरकडील काठावर पडून राहून जपानच्या तटाकडे पहात राही. 'महान' तट क्षितिजावर एका वारीक काव्या रेषेसारखा दिसे. इतका दूर होना तो तट तरी तो देश पाहून यावा असे त्या ससाला वाटे. त्याचे साथी ससे त्याला विचारीत "तु येथे तसंदा नाभ पडून समुद्राकडे काय पहात राहतोस." तो उत्तर देई "मी जी एक काळी रेष दिमत आहे, खरोखरी तोच सरा देश आहे. तो एका पाहून येण्याची इच्छा आहे."

"होके किरले आहे तो काय अरे आपल्यासाठी देवांने हे एक सुंदर तट निर्मिले आहे. येथे जे सुख व आराम आपल्याला आहे तो आगावा काठ मल्लभार. हा दश संग्रहण अणुस्यो वृष्टि जाण्याचा विचार मनात आणणे मूर्खपण आहे." सर्वे ससाना त्याची समजूत पाहण्याचा यत्न केला पण सर्वे फुकट.

ससाच्या मनात ती इच्छा उत्पन्न व्हायला नसे एक कारण पण झाले एक. दगड जपान देशाच्या तटावरून ससाच्या देशात येई व ती त्या देशाचे वर्णन ससाला सांगे म्हणे "त्या देशाचा समुद्र किनारा ससाच्या देशाच्या समुद्र किनाऱ्यापारम्भा स्वच्छ नाही. तेथे सदांच तावाच्या प्राण्याची एक जात आहे. ते तावाच्या पायावर उभे

मरून व खालतात आणि पुढच्या शांतते मध्ये कामे करतात त्यांचा एक रास आहे त्याला एक मुळगी आहे. जिने केस अवाक म्येसाले कुलेमर व शी गोणम्येसाले आहे." जपान देशाच्या राजकुल्येचे ते वर्णन पाहण्यापासून ससाच्या मनात जपानदेश पाहण्याची इच्छा जागृत वाडली.

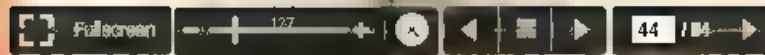
एकदा पागरीने ससाला आपली एक गात्र सांगितली. राजास या मुलीचे स्वयंवर रचले आहे. अनेक राजकुमार तिला पाहून गले परंतु तिला एकदेखील पसंत पडला नाही. परंतु दर काळीस तरी पान राजकुमार राजकुल्येला 'वधा' करण्यासाठी येत आहेत. त्या पैकी एकाला पसंत करून राजकुल्ये त्याच्याला लग्न करविले आहे.

वाढत्या वयाच्या मराने तेव्हापासून जपान देशात जाऊन त्या राजकुल्येला पाहण्याची इच्छा जागृत वाडली. तो पागरीला म्हणाला "तुझ्याशिवाय या जगतात माझा काही सखा मित्र नाही. तू मला आपल्या रीतीवर बसवून पलीकडच्या तीरावर घेऊन गेलीस तर आयुष्यभर मी तुझे एवढेच विमरण नाही."

"मी हे काम केले तर तुझे जात भाई माझ्यावर रागावतील व तुमच्या या भऊ गारगार वाळुवर मला एक मिलिटमन देखील पडून राहू दणार नाहीत." पागरीने प्रथम असे उत्तर सांगून टाळाटाळी केली परंतु ससा हट्टालाच पेटला आहे हे पाहून ती त्याला पैल रीत्यावर व्याथळा कवळ झाली ती त्याला आपल्या पाठीवर बसवून जपान देशात घेऊन गेली. तेथल्या तटावरची जमीन खडकाळ होती व तेथे फार चिखल पण होता.

समुद्र किनाऱ्यावरून थोडे आत गेल्यावर ससाच्या पाठीस एक कुत्रे लागले व

तें त्याला जावले वण, मरणाचा कधी न भिणारा ससा तेव्हापासून भिऊ लागला. ती रडत वणवण एका खाऱ्या पाण्याच्या ओऱ्याच्या काठी आला. त्यावर एक पूल होता. तो त्या पुढावाडी बसून स्वदेश सोडून परक्यांच्या देशात आल्याबद्दल पश्चात्ताप करू लागला. येथे सर्व काही नवे व परकें. संकट कोठून व कोणतें रूप वेळून येईल माहित नाही. राजकन्येच्या दर्शनाचा योग केव्हा येतो हेदेखील कळत नाही. ती त्या बाजूने निराशच झाला. मगरीच्या पाठीवर बसून परत स्वदेशाजणें देखील

मोपे नजरे नवी कुत्र चवळ्यापासून तो जोरजोरानें भावू लागला होता

काही वेळानें त्याला पुलावर ओऱ्याच्या दायाऱ्या आवाज ऐकू आला. पुलावरून बाहेर येऊन त्याने धर्तरेने पश्चिम पावून घालीला पाहिले चार ध्वज धोक्यावर वगुन पुढें येत होते. “चक्रवर्तीच्या भगवती रण कोणती ?” ती परम्परांशीं बोलत गेले मगरीतें त्याला सांगितलेली गोष्ट आश्चर्याची पांच राजकुमार राजकन्येची वंशद करण्याच्या हेतूने येणार आहेत त्या वेळी चौथे दैन असवेत, तो त्याच्या खळ गेला व मरोवर वेढून चलायला निघून गेला.

“अरे तूं तर जखमी विसतोस मला आम्ही वेढून गेलों तर तें चक्रवर्ती या मुलीला आरडेळ का ? असे सांगून राज कुमारांनीं स्थाच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष करून पुढे निघून गेले. त्याच्यापैकी एकजण मार्गे येऊन त्याला म्हणाला “हें पहा, ओऱ्याच्या पाण्यांत आंघोळ करून तूं बाकूत झालेला तर तुझी जखम भरून येईल व मग स्वच्छ मळ होऊन जाईल.”

राजकुमारानें जें काही स विज्ञानें ते सशाला खरे वाटले व ओऱ्याच्या पाण्यात

स्नान करून जखमा मर्या होतील असा विचार करून तो ओऱ्यांत उतरला. पण जखमांना पाणी लागताच त्या झोंबू लागल्या बाकूत लोळत्यास कदाचित बरें वाटेक लागून त्या कामा गमा बाकूत गेला व खूप काळाने परतून जखमून पम झाला व त्याच मरी जगा हुनके शाण दिसू लागत की जेथे त्याच न पाहिले

“ही मनुष्याची मान हलकी दुष्ट आहे ती कुत्रासारखी वाचवून घेणें” त्याला वाटले व म्हणून तो जखमांसाठी त्याचे तें जखमून उतरावळ झालें. तो पुढावर धावत पोहोचून रडू लागला इतक्यात त्या पलवार मणकी एक मनुष्य आला, तो त्याच्या पायावर चार मोठमोठ्या गाद्या घेत घेऊन येत होता. सशाला रडून पाहून तो धावकला. आपले ओझे घाली घेऊन घडून त्याला सशाला उचलून घेऊन व सहानुभूतीच्या स्वरांत म्हणाला - “तर तर” काय पण दशा झाली आहे तिच्याची ती या नातीत घडून का रडत आहेला वादा ?

सशाला बोललावकून हा मनुष्य चांगला मग व हा मनुष्यून सशालें सर्व आत्मकृत

सांगितलें. तो म्हणाला—“तुला ओऱ्यांत आंघोळ करायला सांगणारे माझेच माऊ. मी पांचवा. ते चौथे तिच्याशीं लक्ष करण्यासाठी म्हणून जाले जाहेत व मी त्यांचा नोकर म्हणून.”

“तूं कां नाही राजकन्येची लक्ष करून घेत ? ती फार हुंवर आहे, म्हणें !” सशालें त्याला विचारलें.

त्याने सशाला गोड पाण्यानें धुवून काढले. सशाला पुष्कळ बरें वाटले. नंतर त्याने त्या बसण्याला मळम लावले व म्हणाला—“सदा ! तूं येथेंच स्वस्थ राहून

बांदोबा

बांदोबा

रहा. मी पुन्हा येऊन तुला राजकन्येकडे घेऊन बाईन. मी तुझ्या जन्मावर जे मलम लावले आहे त्यामुळे जसमा लवकर बऱ्या होतील व तुझ्या अंगावर मऊमऊ स्वच्छ कसपण येतील."

पांचवा राजकुमार गाद्या घेऊन गेला व आपल्या भावांना देऊन परत आला. ससा त्याची बात पहात, ज्याने सांगितल्याप्रमाणे स्वस्थ पडून होता. त्याच्या अंगावर स्वच्छ पांढरी लव जावली होती. पांचवा राजकुमार सशाला घेऊन राजकन्येच्या अंतःपुरात गेला, तापमैत राजकन्येने त्या चौघां राजकुमारांचा एकामागून एक द्राकळज बाहेर काढले होते.

द्वारपालकांनी राजकन्येला जाऊन पांचवा राजकुमार आल्याची व त्याच्या बरोबर एक सुंदर पांढरा ससा असल्याची वार्ता दिली.

"पांढरा ससा! असा समानेरील असतो तर? मी नव्हता कधी पाहत्या तरमा लवकर घेऊन ये त्याला आत."

राजकन्येने सशाला उचलून घेतून व त्याच्या अंगावर हळुवारपणे हान फिरवला व म्हणाली "खरोबरच किती सुंदर आहे." कसामे तिला राजकुमाराचे त्याचे कसे रक्षण केले हे वर्णन करून सांगितले. त्याच्याशीच विवाह करून प. अमदेतील सशामे सांगितले. राजकन्येने मशाच्या सल्लाप्रमाणे पांचव्या राजकुमाराचा लग्न करून घेतले.

पांढरा ससा त्यानंतर स्वतःशी पडून गेला नाही त्याने आपले पुढील आयुष्य राजवाड्यांतच राजकन्येबरोबर आनंदाने घालावले.

अनपेक्षित पराभव

विक्रमांकने हेच सोडला नाही. शाडानवळ पुन्हा गेला व घेत खावावर टाकून श्मशानाच्या दिशेने वाढ लावला. तेव्हा प्रजात वसलेल्या वेताळ त्याला म्हणाला - "राजा, तू एवढी मेहनत इतक्या अपरात्री करीत आहेस. शेवटी ही सारी मेहनत जर फुटट गेली तर त्याबद्दल मनाला वाईट वाटवून घेऊ नकोस. वारण कधी काळी गुर्जर देशाचा राजा ताराग ह्या प्रयत्न करून कण्ठापूर्वांचे अश्वशक्ती झाला होता. तुला कंटाळा येऊ नये म्हणून मी त्याची गोष्ट तुला सांगितो ऐक." जसे सांगून वेताळ ताराग नंगे लागला.

दशाच्या राजास दोन बायका होत्या किन्तु एक दिवस त्यांना काही मूलाबाळ झाले नाही. शेवटी पाकळ्य गणीला एक सुखमा झाला, सगला आनंद

वेताळाच्या गोष्टी

झाला परी राज्याला युवराज झाला. त्याने नाच थांबी तारंग जसे ठेवले

पांच वर्षांनंतर थोरल्या राणीला पण एक मुलगा झाला त्याचे नाव चंद्रांग ठेवण्यांत आले. जीवे मुलगे मोठे होऊ लागले. चंद्रांग वयातें ज्ञान असल्या तरी थोरल्या राणीचा मुलगा होता. म्हणून गादीला तोच वारस होणार असे थोरल्या राणीला व तिच्या नातिवाड्यांना वाटत होते. म्हणून त्यालाच सर्व युवराज म्हणून हाक मारत. तारंग वयातें मोठा होता. म्हणून तिन्या प्रमाणें राजा वारच्यावर गादीला वारस तोच

होता. म्हणून बाकल्या राणीचे मानेवाडक तारंगलाच युवराज म्हणून हाक मारत

परंतु राजाला आपले दोघे मुलगे दाग होऊनसारखे होते त्याच्या मनात कधी रावातें कां जाण येण होण या मज्जन उदभूत नाही. कारण तो विचार करी की आतापासून त्याचा विचार करण्यात काय अर्थ?

पण तो मज्ज एकाचकीं जस म्हणून उभा राहाला. राजा आंबारी पडला. मुख्यसमर्थी त्यानें थोरल्या प्रजातान्या व मां गीता वल्ल वंग्यावल व म्हणाला "मंड्या नगर मांड्या मुलांचेच जे वंशणी गादीवर राव्य जाण तुम्हाला वाटेल त्याला आपला राजा वंशत प्या." असें सांगून राजानें वंश निडले राजाचा व्हडन स्फकार वातावरणावर मंत्री व पुरोहित विचार मज्ज्यामादीं वनरं वराच वेळ विचार केला. परंतु कोणताच निर्णय त्यांना घेतां आला नाही. बाकल्या राणीचा मुलगा वयानें मोठा होना तारंग जन्मल्यावरान् युवराजांचा जन्म झाल. म्हणून राज्यभर आनंद पसरला इतका व तोच राजा होणार असें प्रजेकाना यास्त होते. चंद्रांग, ज्याला 'दादा' म्हणून

हाक मारीत होता त्याच्याकडे दुर्लक्ष करून चंद्रांगलाच राजा करणें बरें दिसत नव्हतें

परंतु चंद्रांगची आई थोरली राणी. थोरल्या राणीला मुलगा असतां बाकल्या राणीच्या मुलाला गादीवर वसावणें पण बरें दिसेना. राजानें स्वतः कोणत्या तरी आपला युवराज मानून गादीवर वसविलें असतें तर प्रक्षेप मिटला असता. परंतु आज मज्जानें क्रिया पुरोहितांनीं दिलेला निर्णय सर्वांना कावळेज्ज अशी स्थिति नव्हती दोघां गान तरी काहीं ठरविले असतें तर

वाटे की तिचाच मुलगा गादीला वारस आहे. अशा परिस्थितीत मज्जानां राज्याचे दोन तुकडे करून दोघां मावांता वांटून सत्यचे ठरविले. या गोष्टीस चंद्रांग बिलकूल कवळ

झाला नाही एका मोठ्या राज्यचे दोन कथकुवन तुकडे करून टाकणें त्याला मुळीच पसंत पडले नाही एकाच राज्याच्या दोन संग्राचे आपसांत वैर व शत्रुता वाडेल आणि दोघांची परस्परांशीं छुट्टें होतील ही गोष्ट त्याला मुळीच आवडली नाही

जेवटीं तारंगलाच गादीवर वसवायचे मज्ज तारंगी या बाकीपदा इत्येकाना मज्जे चंद्रांग नाकारिलेला या राज्याची

पाठभांग निवून त्या दोघां लड्डगुहान
तो वीर पुढाला थाला सचचा नडवारीचे
दान मुकडे हाथन परा विधुवता
वसता इतान वेळ सडगाला धालाकदा
पुढ जेवो ध्याने जेडा ताराग रथान
कमत येव वला तो देखील स्वयवग
मोठले थारा हाता चडरा वी कड
वाकवापर चया इतर जेवकार मोठावता
वरीत म्याला कगाश लायल मरण
मरुवगल' जेवळ त्याच जग जला

तागाग गुर्जर राजा आहे हू कंदा
कंक. र जल कळल तेव्हा ना राशना
मन्वावहेल त्याला वाडत वाडत काण
माठमाडे र ते हर सातून लयून गेले व
एक सामान्य शास्त्राशी गुर्जर राजा समझ
कंकण राजकन्येच विवाह हा. र. मुर्जर
राजा र्वे विदात पवीण अमणार पालु
न्याला थापला यशोरा झाला होना परंतु
त्या पराविशवावि म्याला एक रथ मुचली
मृणाका 'गहजत' अंब थाव' यशोरा
शाल म्हाणून केर हरकत मदी जाणया
वीर तरणाला सवे विवेक तिकलन तर माझी
मुलगी म्हाणवली व समाज पाली'
कवण मन्वाका वाटल की गुर्जर देशाच्या

बांदोबा

मन्वाका इली ना तरण वीर रागाय गेला
पर एका हलकय क्षत्रिय कुळान आपल्या
पुढेच विवाह करून दिव्याच दस
मक चरणार नाहा.

तर रा आपली तरवाग अपसृत स्व
मरुत वरगावा क्षमाय घडन म्या
हाला शाने वडगाला वाकवत नाहा
मरुत वडगाला वाल मरुत रागा
त मरुत तरवाग म्याली फेकन दिवो
विमुचन त्याच कळ रामादा येत म्या
मन्वाका घाली याची तरवाग ह मनि
मनि मरुत मरुत म्याली "पुढ
कळन ह मनि मरुत मरुत म्याली

कवण राकन हाकल मन्वाकाडे पाह
र मला खाने ताराग फय कानो हे
पाणिज मन्वाका ताराग मन्वाका
मल त्यान आपली मन्वाका म्याने उवली
मणि काणाला काही मन्वाकाशिवाय
मन्वाका मरुत मरुत मील

विमुचन मन्वाका मन्वाका मन्वाका
मन्वाका मन्वाका मन्वाका मन्वाका
मन्वाका मन्वाका मन्वाका मन्वाका
मन्वाका मन्वाका मन्वाका मन्वाका

गुर्जर राजा था थारका रागागाय मुला
थहे मन्वाका त्याला मन्वाका मन्वाका

ताराग आपल्या मन्वाका मन्वाका
मन्वाका मन्वाका मन्वाका मन्वाका
मन्वाका मन्वाका मन्वाका मन्वाका

मन्वाका मन्वाका मन्वाका मन्वाका
मन्वाका मन्वाका मन्वाका मन्वाका
मन्वाका मन्वाका मन्वाका मन्वाका

बांदोबा

मिठाळी वसुंत सुर्वार रामाशी युद्ध करण्याचा विचार का केला? एका संकक्षित माणसाच्या गळ्यांत तिने बरमाळर का बावली? विद्युलतेशी युद्ध करण्याचे तारंगाने का नाकारले हे बरोबर, परंतु आपल्या भावाशी युद्ध करून त्याने निराक्रियाचा यज्ञ का केला नाही? या प्रश्नांचे उत्तर माहीत असून तू दिले नाहीस तर तुला पश्चात्ताप म्हणूनच तुला होण्याची शंभर टक्के होऊन तुझ्याच पायावर कोळ लागली."

विक्रमार्क म्हणाला - "विद्युलतेने नियमांचे पालन केले, एकदा ठरले ते खेले आपणाचे नियम करून आपणाचे ती मोडणें तिला परत नष्टते तिचे बडील नियम मोडायला तयार झाले होते पण तिने त्यांना ती मोडू दिला नाही. ताराग

त्याभिगती व रडू नव्हता का? गुर्जर देशाचे होतं तुकडे करण्याचे ठरले तेव्हा नद्रागळा ते आवडले नाही व तसे त्याने बरेचदा हासविले पण ताराग झोपला नव्हता नाही एका मुलीशी युद्ध करणे बरोबर नाही जसे त्याला वाटले असा त्यावर बरोबर आपण तिच्याशी बोलून काढ्यात हासलो तर आपली मान वाचू होईल, ही नीति पण त्याला वाटली व तसे खरे कारण होते. सर्वांना अमेन वाटले व एका मुलीशी युद्ध करण्यासदेखील जो भारी पुढे करतो तो राज्य काय करणार? या गोष्टीची जाणीव त्याला झाली असावे म्हणून तो राज्य सोडून निघून गेला."

अशातच ते रत्नाचे मौन भंग होतं व वनाळ अदृश्य झाला अग्नि झाडाला जाऊन लोखकळू लागला. (कल्पित

दगडोवा

जेव्हापर्यंत मी एक गरीब विषय राहण होते. ती कावाडकट फळण फळावध करून उतर निर्बाह करीत असे निराश्रय एक मुलगा होता त्याचे नाव दगडोवा. त्याला सगळे अनेक नाव होत होते त्याची कडीवर देखील मदन पातळ नसे. आईचा नेहमी त्याची काळजी घेणे हाणार कसे या मुलाचे पुढे.

एवढा त्याच्या आईने हाकडे पाहून नेहमी सायला सांगितले तीनदा सांगितल्या- या त्याने कळल्यासारखे डोकें हलविले.

त्याने म्हणून त्यावर टाकून तो मातंगत नवीन निघाला. रानांत जायची वाट एका नदीच्या आत होती. त्या मैदानांत त्याला एकच म्हणत तसे तसे तुल्य आपले हात पाहून दिसले.

दगडोवा त्याची दया वाटली त्याने त्याची सावली त्या निघावर पडून अशा तऱ्हेने त्या अवलच पुरक ठेवल्या. काम पुर करून तो पुढे जाऊ लागला तेव्हाच ते तिचे जागे झाले, त्यांना त्याला विचारले "काय रे, बाबा! आम्हालासाठी तू इसफी सावलीची का व्यवस्था करीस?"

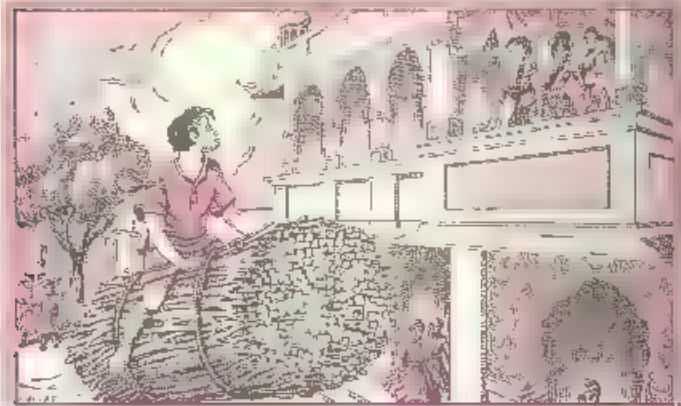
"कडेक उन् पडल आहे. तुम्हाला चांगली झोर लावावी म्हणून" दगडोवा म्हणाला

"थोडा गुणी दिसतोस की रे! बरे जा, तुला आम्ही बर देतो, तुझ्या मनांत जी इच्छा उत्पन्न होईल ती लावडतोथ पुरी होईल" ते म्हणाले. ते विदेव होते म्हणून त्यांना तसा वर देण्याचा अधिकार पण होता,

पण दगाडोचायला तें कांही कळले नाही. काळ त्यापरोबर ती मोली आकाशान वर उचल जावे हें देखील त्याला सुचले नाही. त्यानें दोघाना समस्कर वळ्या व गानां निघून गेला. तो लाकडे तोडू लागला त्यानें एक मोठी मोली तयार केली. पण ती त्याला उचलतां येईना. त्याला काय कराचें हें सुचेंना. तेव्हां तो त्या मोलीवर तडून बसला. मी ही मोली उचलून घरीं घेऊन जाणें मला शक्य नाही. पण ही मोलीच मला उचलून घेऊन जाऊ शकली तर किती बरें होईल? त्याच्या मनांत आलें.

जाल त्यापरोबर ती मोली आकाशान वर उचल जावे हें देखील त्याला सुचले नाही. त्यानें दोघाना समस्कर वळ्या व गानां निघून गेला. तो लाकडे तोडू लागला त्यानें एक मोठी मोली तयार केली. पण ती त्याला उचलतां येईना. त्याला काय कराचें हें सुचेंना. तेव्हां तो त्या मोलीवर तडून बसला. मी ही मोली उचलून घरीं घेऊन जाणें मला शक्य नाही. पण ही मोलीच मला उचलून घेऊन जाऊ शकली तर किती बरें होईल? त्याच्या मनांत आलें.

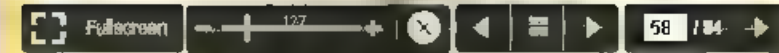
पण त्याला वर मिळाला होता सल्लेच जाले. राजकन्येचे हासणें बंद झालें व निवडकीत वळ मन मारल्यासारखी ती बसून गेली. तिच्या रासी व तल्ली तें दृश्य राहून बकिन झाल्या व तिची समजूत झाल्याचा वळ काळे लागल्या. शेवटीं त्यांनीं सर्व राजांना जाऊन सांगितलें. राजांनें आपल्या मुलीकडे पाहून विचार केला, दुसरी कां होणार नाही? जमाचें वचन आहे. लवकर लग्न करून दाखले. व नंतर मुलीका बोलावून म्हणाला. मुली! तुझे लग्न काळान टाकावें म्हणता. मुला जो कोणी राजकुमार पसंत पडला असेल तर सांग! प्रभावती म्हणाली: "थोड्या वेळापूर्वी एक जण लकडाच्या मोलीवर बसून गेला. त्या लकडा मुकाशियाम मी भाणारी कोणाशी लग्न करणार नाही." मुलागी म्हणाली ते राजाळा कळता. म्हणून प्रभावतीच्या मैत्रिणींनीं घडलेलें वृत्त थोडक्यांत सांगितलें. तें ऐकून राजाळा मुलीच्या भूखेपणावर राग आला. प्रभावतीनें जराच्याशीं लग्न करव्यावें मनाशीं ठरविलें होतें त्याचे दावदेखीक तिला

माहित नव्हते. अशा प्रकारचे नव्वेवर्षेक
आगळे राजाचा मुळाच आवटले नाही
तिला शिक्षा करून तिची खोद मोडण्याचे
त्याने ठरविले. परंतु राजाचा प्रधान
म्हणाला "आपल्या हांचे कथयने एकुलते
एक अपत्य. आपण तिच्यावर असा रण
काढला तर ती कोणकडे जाणार? शिवाय
ज्या मुठावर तिचे भ्रम आहे तो कोणत्या
मरी देशाना राजकुमार नसेल कळवऊन?
म्हणून घई करू नये."

"प्रथम त्याला धरून आणचे नाही?"
गजा म्हणाला

"गांवात खाला योग्य नसत नाही
आहेत त्या सर्वांना भेजवानीला बोलत
ही तरुण मंडळी भेजवानीला येतील त्यावेळी
राजकुमारीला पसंत पडलेला मुलगा कोण हे
सहजी कळू शकेल. कारण राजकुमार
स्वतःच त्याला ओळखील" मज्याने म्हणविले
राजाला तो सदा पसंत पडला. पण
राजधानीतल्या सर्व घरांदाज नरणांना
वानीला बोलविले आणि राजकुमार
म्हणाला "सांग, त्यांपैकी तू पसंत कोणता
मुलगा कोण?" प्रभावतीने जवळ तिकी
पाहून नरणांना नाराजून घालून व
म्हणाली "माझे प्रेम त्याच्यावर आहे त
येथे आलेला नाही!"

राजाला ते उत्तर ऐकून हत्तकी वाच
गेली की तेपरून तेथे त्या दुसरे मुलगा
ठार करविले त्याला वाटले. प्रधानने पुन्हा
त्याला लडविले. गांवात खाला योग्य
इतर तरुण पुष्कळ आहेत त्यांना शकतां
भेजवानी घावी. राजकुमारीचे प्रेम त्यावर
कर आहे ती सामान्य घराण्यांत जन्मलेला
मुलगा असू.

नाट्य मुलांचे लग्न एकदा
सामान्य घरत जन्मलेल्या नाथभाजी हाय

बांदोबा

होता. मुलांचे पंगे पंगेच होता.
राजा म्हणाला

"गांवात सर्वच गोष्टी मनुष्य योजने
वर होत नाहीत. ईश्वरच्छा काही
तर ठीक असते. त्याविरुद्ध मनुष्याचा
सुब घडेल फुकट असतो." प्रधान म्हणाला.
राजाने आणखी एक भेजवानी दिली.
प्रभावतीची सर्व गरीब तरुण मंडळी
भेजवानीच गेली. परंतु ते दगडूला काळजे
नसत त्याच्या जाईला काळजे तिनच्या
कडून केल्या गेली. जाणून घेतले
प्रभावतीने त्याला वहीती म्हणाली
"दगडू! पंचप्राज्ञांचे जेवण आहे पो
होत साऊन ये." जाईने त्याला कवळत
प्रभावतीला काळजे नहा ना जुन काळ
कडे घालून भेजविली गेली

राजकन्येने त्याला पाहनांच ओळखले व
म्हणाली "हा माझा जियकर!"

"तू या दगडूबाई लग्न करणार?"
गजात रागात राजकन्येस विचारले त्या
वर त्याचे नांव दगडू आहे हे राजाला
माहित नव्हते

हेच प्रभावती म्हणाली "राजा
सामान्य घरत जन्मलेल्या नाथभाजी हाय

ईश्वर, कम या दगडूबाई लग्न. पुढे मला
जे करावयाचे ते मी करीन."

रुगेच पुराहिताला राजाने बोलविले व
दगडूबाई प्रभावतीचे लग्न करून दिले. लग्न
सामन्यावर राजाने बोचाना दूध पिवात
वसविले व समुद्रास दूर खोस पाण्यात ते
पिंप नेऊन सोडले. ओहोटीच्या रुटे
बरोबर ते पिंप समुद्रात जास्त जाता गेले.

राजाची ती सर्वकर आज्ञा राजकन्येच्या
नाथभाजीला कळली म्हणून वराले थान,
असत पिंपात जाऊन व त्याच्यापलून
सामन्यापिण्याच्या एकट वस्तु वाचून मिळाली

बांदोबा

पिपांत वसुंत दगड प्रनावनीला म्हणाला
 “आपले मरण जवळ येऊन ठेपले आहे”
 “राजकन्या म्हणाली “हो, पिपांत कोठे
 भोक नसेल तर हवेच्या अभावी आपल्याला
 मरण येईल. भोक असेल तर पिपांत
 पाणी शिरेल व आपण पाण्यात बुडून मरे.
 यदाकदाचित आपण त्यांतूनहि वाचलीच
 तर माझ्याजवळ खाण्यापिण्याचे जे पदार्थ
 आहेत ते संपले की नंतर मरण हे येणारच”
 असे म्हणत ती रडू लागली.

“खरे रडण्याचे कारण काय? आपण
 आतां तर जिवंत आहो.” दगड म्हणाला

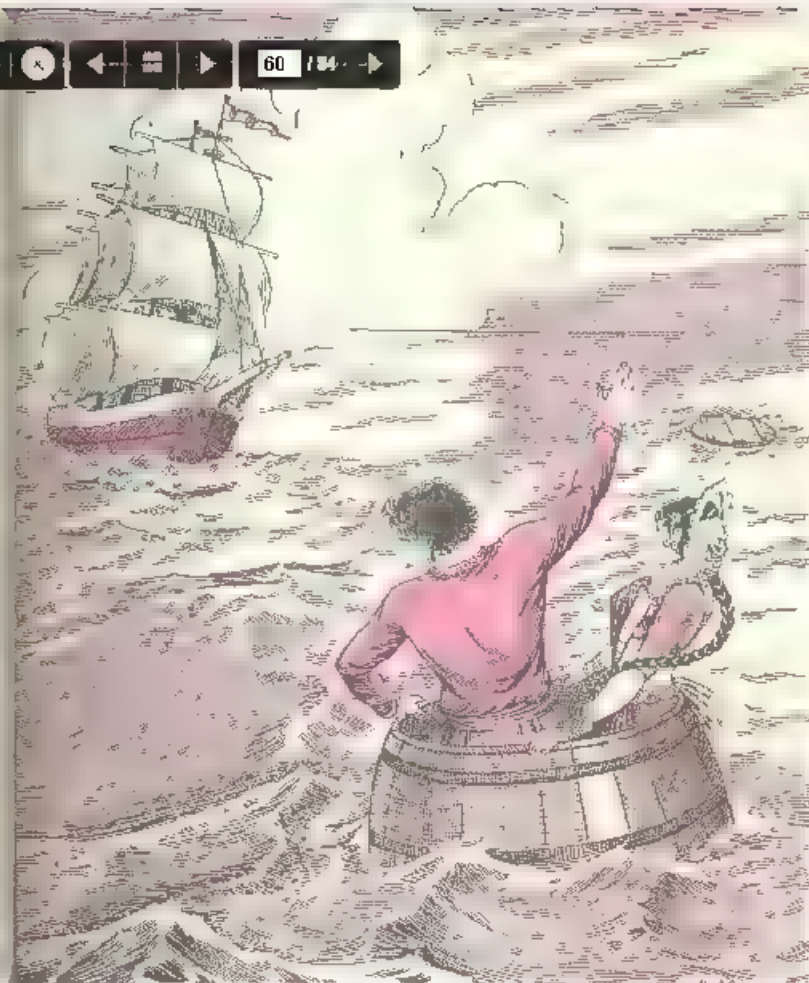
“तुला मिरकुल कळत नाही. तू वाघा
 म्हणतात तमा दगडोचा आहेस, एवढे
 जहाज आले व आपल्याला कोणी गहून
 वाचविले तर आपण वाचणार.” राजकन्या
 म्हणाली

“तुला जहाजच पाहिले ना? मी मनात
 आणले तर एका क्षणापासून ते समोर ये
 राहील मला त्या तिथ्यांनी एक बर दिला
 होता ना, की माझ्या मनात जे येईल ते
 होईल.” दगड म्हणाला

“तुला असा वर आहे तर काय करून
 होयस दगडोचा? एक जहाज कर ना
 निर्माण!” राजकन्या म्हणाली

“त्यासाठी हुतकी पाई कशाचा
 पंढरपाने खायला काय आपले आहुत ते
 तर काढलील की नाही?” दगड म्हणाला

प्रभावर्तना जीव कामाचीस जाला ना
 या पिपांतून बाहेर कसे निघावे, हा पक्क
 एक विचार तिच्या मनात होता. तिने
 साम्यासाठी म्हणून जे काही आपले व
 वगळून समोर ठेव. सगळ्या आयला बगला
 दगडने पिपाचे हाकण उघडले पाहता ते
 समोर एक जहाज, नवरा वायको यात
 बसून किल्लावर पोचली व घरी

त्यानंतर नारद सरळ यमाकडे गेला. यमाने त्याला आदरपूर्वक घसायला आणि तसे व येण्याचे कारण विचारले.

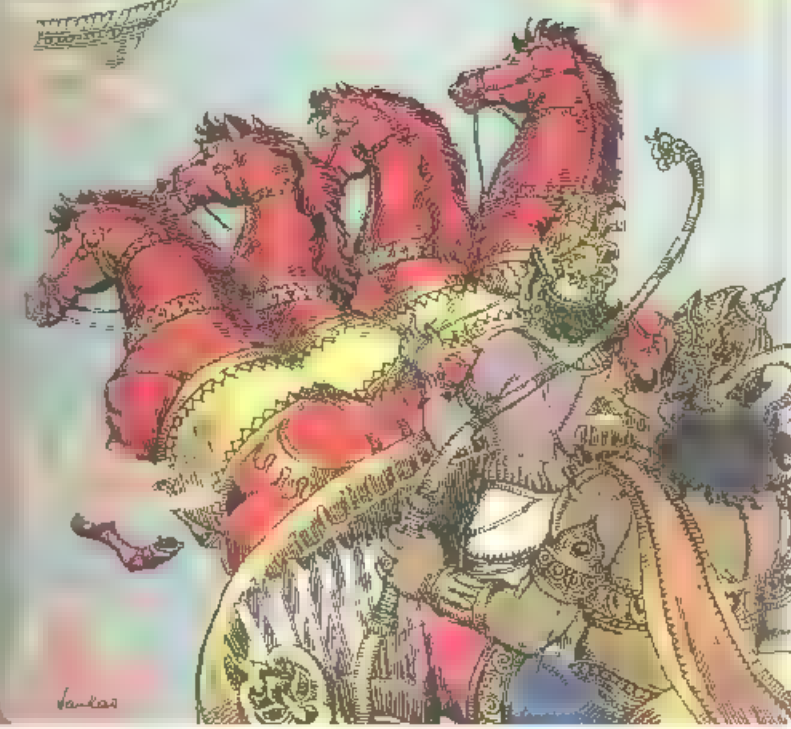
नारद भिंमिखण्णें स्मित करून म्हणाला - “भगवांन, तुला माहीत असेल, कांठ वित्त माहीत नसेल हि, दशवीस नांवाचा राक्षसांचा एक महाप्रतापी व क्रोधेय राजा तुला निकट्याची प्रशिक्ष करून घेत आहे. तुला अधिकार व तुझे शासन कार्य तू कसें काय साठवणार आहेस हें पहा.” नारद बोलतच होना, तेव्हाच यमाला डुळून ते दिव्य विमान येत असलेले दिसले.

राक्षसानें यमाच्या विकसनां कांठा वेल डुळ केलें. नंतर त्यानें त्याच्यावर आणले पाणुपताळ सोडले. त्यामुळे यमाचीकाच्या त्या प्रदेशाला आय लागली आणि ‘हो हो’ म्हणतां वृक्षलता गळून भासा होऊन गेल्या. भागी- हो! नमुकडे पसरु कपाने व यय क क त्यान किळासायस सळून नांवे लागले. राक्षसानें व त्याच्या संघांनीं राईत केली व त्या आवाजानें त्रिकोक हादरले. ती गनेवा गेळून यमाला कळले कीं राक्षसांचा जय झाला असावा. त्यानें आपल्या सार- याला बोलावून रथ तयार करायला सांगितले.

एका क्षणांत एक रथ तयार होऊन याला त्याला तांबळे घोडे होणे व स्वतः मृत्युदेव हातांत मुद्राक व यमपात्र घेऊन येऊन उभा राहाला.

न रथ व यमाला तेव्हा एका वज्राला कालदंड व दुसऱ्या वाजूला कालवाश ठेवलेले होते. जशा तऱ्हेनें कम सर्वे तयारी करून युद्धाला निघाला तेव्हा त्रिकोक भयभीत होऊन विकडे पाहूं लागले.

यमाचा रथ सरळ राक्षसासमोर जाऊन उभा राहाला यमाचा लो भयंकर रथ पाहून व समोर भयंकर मृत्यूला उभा पाहून

मी कित्येक राक्षसांचा ठार केले आहे. प्रलयकालांत तर त्रिलोकाचा नाश झालेला स्वर्गाच्या लोकांपाठीं मी पाहिला आहे. मग या क्षुद्र राक्षसांनी काय कथा?"

"तुं पहा तर, मी एका क्षणांत त्याचा नाश करतो" असे सांगून यमाने कालदंड हाती घेतला. त्यांतून ज्वाळा बाहेर येत होत्या. कालदंडाचे लो, बघतून दिसत होते.

अन आतां कालदंड फेंकताना तेवज्यांत स्वतः ब्रह्मदेव प्रत्यक्ष होऊन म्हणाला— "यमा कालदंड मागें ये. स्वर्गचासमोर मज्जे नवें पुढे. मी राक्षसांचा जो वर दिला आहे तो याचा प्रयोग केलास तर निरर्थक व सोटा ठरेल. म्हणून माझ्या लोकांसच तुं तो कालदंड मागें ये. यास्त्रिनाथ समज, माझा वर सारा ठरला तर कालदंड खोसा ठरेल. तेंदेखील बरोबर नाही म्हणून दोघांची लाज राखणें तुजें कर्तव्य आहे. मी सृष्टीची सृष्टि केली तेव्हा कालदंड मी पण केही होवी म्हणून एकाका सुरा व दुसऱ्याका खोटा काणे बरोबर नाही."

ब्रह्मदेवाच्या शब्दांचा मान देऊन यमाने आपला कालदंड बाजूला उचलून ठेवून दिला. राक्षसांचा मारणें इतर काळान्हाई

मकरे अवश्य आहे हें समजून तो रणांगणावरून जंतवनि झाळा व ज्वालादिवक देवाच्या बरोबर स्वर्गांतको भिघून गेला.

राक्षसानें मग कोठें विसत नाही हें पाहून स्वर्गाचा जय झाल्याचे बाहीर केले. तो पुष्पक विमानांत बसून अमळोकांत क्षिप्रला. ते सर्व पाहून विमलधनीची नाराजता जाणवून आला.

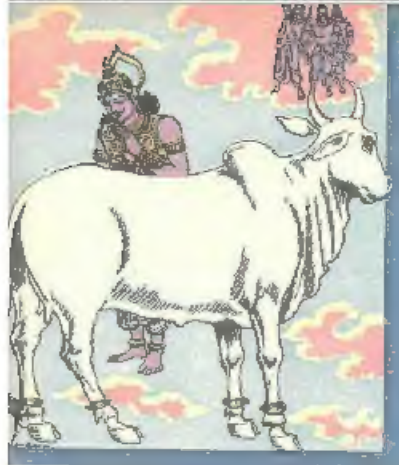
यशाला जिकून व मारीच नगेंर आपल्या मन्त्राची श्रावसाची मिळवून राक्षस पुष्पक विमानांत बसून पाताळलोकां गेला. सप्तदांत वरुणाचें राज्य होई. त्याने भोगवती नगरी जिकली. त्या नगरांतच वासुकी वदेंर मोठ-मोठे जमा रहात होते. तेथून तो पणिपति नगरास गेला. तेथे निवातकवच बोरें रहात होते निवातकवच आपली क्षत्राचें घेऊन राक्षसांची युद्ध करण्यास नयार होऊन आले.

एक वर्षभर युद्ध चालू होतें. पण जयापजयाचा निर्णय होऊ शकला नाही तेव्हां ब्रह्मदेव प्रगट झाला व त्याने दोघां मध्ये संधी करून दिली. त्याने अमोळा साक्षी ठेवून दोघांमध्ये कायमची चोकरी घडवून आणली आणि ब्रह्मलोकां निघून गेला. राक्षस निवातकवचांच्या राज्यांत

त्यांचा पाहुणा म्हणून एक वर्षभर राहाला. तो परमेश्वरी पण स्वर्गशासकाचा सुखी झाला. निवातकवचांकडून राक्षसानें तज्यापणव नावा शिकून घेतल्या. अंतर भरुणाचा घोष काढीत निघाला.

वोटेंत कालकेश याचे यशमनगर लागले. राक्षसानें कळकळीची युद्ध झालें. राक्षसानें अनेक कालकेश वीरांचा नष्ट केला. या युद्धांत ठार झालेल्या वीरांत विष्णुजिन्ह पण एक होता. शूर्पणखेचा तो पति होता. तो फार मोठा वीर होता. विजेसारखी त्याची जीम होती व तो राक्षसांना आपल्या

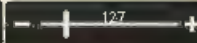

जिनेने शकलून गिळून टाकीत असे. रावणाने त्याला तळवारीने ठार केले. रावणाच्या हाती एवढेर चारशे वीर ठार झाले.

तेथून रावण कणाच्या राजवाड्यांत आला. तो झाला एक पांढऱ्या शुभ्र रंगासारखा मोठा व कैलाश पर्वतासारखा गगनचुंबी होता. तेथे कामधेनु होती. तिच्या दुधापासून कीरसागर झाला होता. कीरसागरातूनच चंद्र व अमृत यांचा जन्म झाला. त्याचा फेस खाऊन तेवढ्यावरच काही नशिब व मुनि जगत होते. शंकराचे पाहून नंदी कामधेनुचाच मुलगा.

Fullscreen

127

68 / 84

अशा कामधेनुचा रावणाने प्रदक्षिणा घातली आणि वरुणाच्या वाड्याकडे वळला. वरुणाच्या दूर अनुधाव्याने रावणाला जडविले. रावणाने त्या स्त्रोता ठार केले. उरलेल्यांना तो म्हणाला—“जाऊन आपला राजा वरुण बाळा सांगा की रावण युद्ध करण्यासाठी आला आहे.”

वरुणाचे मुलगे व भातबडे कर्ष आचक्या अनुयायांसह रथात बसून रावणाशी युद्धाला आले. पण रावण आणि त्याचे मंत्री यांच्या हाती त्यांचा पराभव झाला. सर्व नोकर-चाकर ठार झाले व वरुणाचे मुलगे कसेवसे आपला जीव घेऊन रणांगणावरून पळून गेले. नंतर रावणाने वरुणाकडे निरोध घाडला तेव्हा तो घरात नसल्याचे रावणाला कळले. त्या वेळी तो गायनायक कार्यक्रमासाठी ब्रह्मलोकांत गेला होता.

रावणाने आपला जय झाल्याचे जाहीर केले व अश्व नगराकडे वळला. तेथे त्याला एक भव्य इमारत दिसली. त्या बाब्याला शोभेसाठी तोंरणे व मोल्यांच्या झालरी बांधल्या होत्या. सोन्याचे खांच व स्फटिकाचे जिने दिसले. रावण प्रहस्ताला म्हणाला—“चवकळी कर की हे घर कोणाचे आहे?”

चांदोबा

५५

प्रहस्त किल्ल्याचा पहिला कोट पार करून आत गेला तेव्हा त्याला कोणी दिसले नाही. सात कोट पार करून तो आत गेला तेव्हा त्याला एक दिव्य ज्वाळा दिसली. त्या ज्वाळेच्या मध्यभागी एक दिव्य पुरुष दिसला. त्याच्या तोंडावर सुगंध तेज होते. म्हणून त्याच्याकडे नुसते पाहणे देखील प्रहस्ताला अशक्य झाले. प्रहस्ताला पाहून त्या दिव्य पुरुषाने स्मित केले. त्याचे स्मित पाहून प्रहस्ताला आनंद झाला. तो परत रावणाकडे गेला व त्याने जे काही पाहिले ते वर्णन करून रावणाला सांगितले.

ते कळल्यावर रावण पुष्पक विमानातून आली उतरला व त्या राजवाड्यात प्रवेश करून लागला. परंतु त्याच वेळी एक भयंकर आकृति दार अडवून उभी असलेली रवाला दिसली. रवाच्या डोक्यावर चंद्र चमकत होता. तोंडातून पंक्क ज्वाळा येत होत्या. त्याचे ओठ जळ होत व तोंड गौरवर्ण. त्याच्या जडा वर बांधलेल्या होत्या. मोठ-मोठ्या पिळदार बिंदा त्याला होत्या. खांच दाढी होती. मोठमोठे दांत होते व हातांत सुदगल होते. ती भयंकर आकृति पाहून रावणाच्या सवांगावर कांदा उभा राहिला.

चांदोबा

तो रावणाला म्हणाला—“राक्षसा! भिडे नकोस! बोर, जुला काय पाहिजे?”

“मला युद्ध करावयाचे आहे!”

“कोणाशी युद्ध करावयाचे आहे? बाइयाशी की वलीशी?” त्या आकृतीने विचारले.

“ज्याचा हा राजवाडा आहे त्याच्याशी नाही, तू ज्याच्याशी युद्ध करावयाला सांगशील त्याच्याशी!” रावण म्हणाला.

“जात बळी आहे. त्याच्याशी जुला युद्ध करावयाचे असेल तर का.” ती आकृति म्हणाली.

चांदोबा

वृत्त ईश्वरकडे पाठविला व सगुप्तस्वभावा
ल्यांनी जी रजे मिळविली होती त्यांतला
वांटा परत बायला फळविले. इंद्र गवर्गने
त्याला म्हणाला—“माझा धाकटा भाऊ विष्णु
गर्गने तुझ्यासारख्या अनेक राक्षसांचा वध
केला आहे. मग तुझी कोण परा करतो ?”

जलंधरागर्गने त्या रागागर्गने देवांशी युद्ध
अंरभिले. त्याच्याशी युद्ध करण्यासाठी देव
विष्णुला घेऊन आले. विष्णुने जलंधराशी
अनेक वर्षे युद्ध केले वण तो त्याला जिंकु
शकला नाही व स्वतःचा पराभव मान्य करून
लक्ष्मीसुद्ध जलंधराच्या घरी रहायला फक्त
झाला. स्वतः विष्णूचाच पराभव झाल्यावर
ईश्वरच्या वाटने युद्ध करण्यास कोण पुढे
पाऊल टाकणार ? म्हणून त्यांनी नारदाकडे
आजून त्याने पाव पडले व म्हणाले—
“नारदा ! या संकटांतुन भागचे रक्षण
होण्यास तूच काही तरी तोंड सांग !”

नारद त्यांना मदत देण्याचे वचन
देऊन जलंधराच्या घरी गेला व म्हणाला—
“जलंधरा ! तुझे हे वैभव असून नसून
मुकट. अरे, हे उपयोगासाठी रोकडार

सुंदर स्त्री कोठे आहे तुझ्याकडे. या
त्रिलोक्यांत एकच सुंदर स्त्री आहे. ती

म्हणजे पार्वती. आणि तिने त्या गोगव्या
शेकराचोवर स्नानांत विहार करावा हे
नाही बरोबर. तू घेऊन ये तिला व
आपली राणी कर.”

नारदाच्या बोलण्यावर विधास करून
जलंधरागर्गने शेकराकडे निरोप पाठविला की
तामडतोव पार्वतीला नाझ्याकडे पाठवून दे.
शेकराला त्या लोष्टीचा राज आता व तो
जलंधरागर्गने युद्ध करण्यास निघाला. मगपर
युद्ध झाले

जलंधराला एक युक्ति चुकली. त्याने
स्वतः शिवरूप धारण केले. काही राक्षसांना
शेकराचे गज बघायला सांगितले व
अशा तऱ्हेने सर्व तयारी करून तो
पार्वती होती तेथे गेला. त्याने पार्वतीकडे
शेकराकरवी सांगून पाठविले की स्वतः
शेकरा तुझ्या मेठीसाठी आला आहे. परंतु
पार्वतीसमोर आली तेव्हा तिचे सौंदर्य
पाहून त्याला आश्चर्य वाटले व त्याचा
पाय पायी सरकला.

पार्वतीला संशय आला. ती अदृश्य झाली
व तिने विष्णूचे ध्यान केले. विष्णूने तिला
रुगेच दर्शन दिले व विचारले—“पार्वती !
माझी आठवण कां ग फाटलीस ?”

पार्वती म्हणाली—“जलंधराची बायको
वृंदा एक महा पतिव्रता आहे. तिच्या पाति-
वत्याच्या बळावर जलंधर अनेक झाला आहे.”

त्याच वेळी वृंदाला एक वाईट स्वप्न
पडले. जलंधरा एका रेणुवर असून दक्षिणे-
कडे जात आहे व त्याच्या राजधानीला
आग लागली आहे. तिला अनेक अपशकुन
पण झाले. ती पावरून रोहो व वेळ्या-
सारखी जपनांत पडू लागली. ती अशी
फळत असता तिला एका झडाखाली म्हात्याच्या
मुनीचे सोंग करून बसलेला विष्णु दिसला.
शांडावर दोन माकडे बसली होती.

इतानें विष्णूच तुनी वचवून विचारलें-
“तुनीश्वर! जाण आपका दिव्य दृष्टीनें
पाहून सांगा की माझे प्रति विवेक वाहेल
की नाहीत.”

“शेवटाच्या इकीं लुका घनीत वध
हाला आहे.” तुनी वैश्यानी विष्णू झाला.
ईश आत्मज्ञ भ्याली, म्हणाली-
“तुनीश्वर! जाण काय वाटेक में कळत
आहेवा फनीला विवेक करा!”

“मी आपली लक्ष्मी घाला लावून
तुझ्या फनीला जिवंत करतो.” असें मागून
विष्णूने मेजारच्या ओळखीच्या डोंडात बुडी
मारली व-याच्या वेळानें तो बाहेर निघाला
तेव्हां तो जर्मसमाजवाच होता. तो वृद्ध
करत आला. वृद्धा नें काहीं कळलें नाही,
किं विष्णूच्या प्रति वचवून आलिल्ले केलें
व असा लक्ष्मीने तिचें पालन करत मष्ट झालें.

परंतु विष्णूने आपली कमणूक वेळ्याचें
धोखाच वेळानें वृद्धच्या लक्षात आले,
म्हणून तिने विष्णूचा आप दिव्य-“तू मला
अने कमणिले माझे म्हणून तुज्या फनीवर
मरत फांवा लागत व माळटोण्या प्राध-
माता राहिले बांगल.” असा आप डेऊन
तिने चिना पेशकी व त्यांत प्रवेश करून
मला होऊन गेली.

विष्णू निश्चय उक्त राहून तें हडप उठत
राहाला. निवटे पक्षीचे पालनव्यवळ पटीशी
मळण्यातून जलेश्वरचे वक्षस हाडे शकते
नाही. त्याचा वध करणेंच शक्यता अथ
मिळाले.

शेवट शिव पार्वती विष्णूकडे आले,
इतानी विता तळून जेवें थंड रावत उरली
हीनी नीरर त्यांनी निघा टाकल्या. त्या जागी
तुळशी, भांगळा व मालतीची झाडे उरली.

चवे (कन) नगर तळवून लोंगर पूर्वी कनी एक ल्हावापुली झेरा, दणद विलक्षण गेल्यावर, तो उरला
तो हा पुरवा होय. एक हजार वर्षांचा पाल्या शिनावेर १०१ फुट उंच असें एक शर्वनामंदिर
बोधवत आहे. वसुध कोपला एवेड १६०० पायला आहेत.

